

Ett blomsterrike på Latorpsplatån

Inför ombyggnaden av E18 väster om Örebro fälldes skogen och under några korta månader tog växtligheten fart i en sista blomstring innan sprängsten och asfalt fick täcka marken. Gundela Lindman berättar om hur blommorna gav ledtrådar till markens tidigare historia.

GUNDELA LINDMAN

På väg upp mot Kilsbergen i kanten av Närkeslätten ligger Latorpsplatån. Det är Närkes enda platåberg med en tät skog av björk, gran, al, ask, lind och ek. I skogsmar-

kerna döljer sig fornlämningar – gamla rösen, boplatser och forntida åkrar.

E18 mellan Örebro och Karlstad skulle byggas om på sträckan Örebro–Lekhyttan, rakt över Latorpsplatån. Därför skulle de fornlämningar som låg inom den nya vägkorridoren undersökas. Det gjordes på hösten år 2005. Det var en dag i början av september som arkeologerna gav sig i kast med Latorpsplatåns fornlämningar.

Det märktes med detsamma att det här inte var en vanlig skog. September är ju en höstmånad, men vi kände det som om det var en annan

Latorpsplatån från Tysslinge.

Foto: Gundela Lindman.

årstid, för marken täcktes av blommor av alla de slag. Markens överdåd i mångfald och variation av örter och gräs blev ett oförglömligt minne av undersökningarna på Latorpsplatån. Mer än 120 arter av blommande örter (gräs, halvgräs, buskar och träd oräknade) noterades vid undersökningarna.

Trots att det enligt almanackan alltså var höst så blommade vitsippa *Anemone nemorosa*, blåsippa *Hepatica nobilis*, och smörboll *Trollius europaeus*, tillsammans med bland annat gökärt *Lathyrus linifolius*, ängsklocka *Campanula patula* och midsommarblomster *Geranium sylvaticum*, allesammans blommor som tillhör vårens och försommarens blomning. I samma backe mögde hjortron *Rubus chamaemorus* och stenbär *R. saxatilis* bland tuvorna, och bland de stora stenblocken lyfte den ljusskimrande trolldruvan *Actaea spicata* sina blomklasar mot solen. Nära intill stötte vi på vätteros *Lathraea squamaria*, en blek och märklig vårblomma utan klorofyll.

Uppe vid Äpsätter på krönet av Latorpsplatån låg ett litet kärr. Där var skogsviol *Viola riviniana*, midsommarblomster och brunört *Prunella vulgaris* särskilt vanliga.

Den utomordentligt väldoftande rödkämpen *Plantago media* kontrasterade starkt mot stinknävan *Geranium robertianum*, med sin obehagliga lukt. På nära håll var stinknävan däremot ytterst attraktiv med sina små, violetta kronblommor med mönster i vitt.

Längre ner i sluttningen på Västra Vias mark växte vanliga blåklockor *Campanula rotundifolia*, men också de stora blåklockorna *C. persicifolia* förekom mycket rikligt. Högst av alla lyste de höga hässleklockorna *C. latifolia* med nästan meterhög stänglar med skira kalkar i ljusviolett. Tätt intill syntes grässtjärnblommans *Stellaria graminea* minatyrblommor och i gräset dolde sig också den litet större lundarven *Stellaria nemorum*.

Skogssallat *Mycelis muralis*, en högväxt ört med mjuka blad, täckte markerna och bildade tunna draperier framför stenrosen. Nära intill blommande flenörten *Scrophularia nodosa*, en växt med små, vackert välbildade blomkalkar med ett fascinerande mönster i vitt och mörklila.

Undersökningsområdet

Området som inventerades var en 500 meter lång korridor med en bredd på 50 meter, vilket motsvarar 2,5 hektar mark. Före avverkningsen hade växtligheten varit i stort sett likartad över området och bestod av en ung igenväxningsskog, med enstaka äldre lövträd. Där dominerade medelåldrig gran men det fanns också ett påtagligt inslag av lövträd som björk, al och asp. Ek och rönn växte också i området.

Inför vägbygget hade tidigare gjorts en naturinventering (Askling m.fl. 1999). Man angav då att just det här området hade ett ”mycket högt naturvärde”.

Kalkberggrunden

Varför fann vi nu en så stor rikedom på blommor? Precis som på Öland och Gotland är kalkgrunden en starkt bidragande orsak. Närke har kalkberggrund på vissa ställen och en sådan plats är just Latorpsplatån, ett platåberg med lager av sandsten, alunskiffer och kalksten. Närkes slätt var för årmiljoner sedan ett svallande hav med vattendjur vars kalkrika skal- och skelettresterna lagrades på havets botten och så småningom bildade ett kalkstensskikt i berggrunden. Detta skedde under den geologiska tidseran ordovicium för knappt 500 miljoner år sedan.

Vid undersökningarna hittade vi en ortoceratit i en kalkhäll som en konkret bekräftelse av den gamla geologiska eran. Ortoceratiter är långsmala fossil av en utdöd bläckfisk.

Till en del berodde alltså blomrikedomen på de geologiska förutsättningarna. Bland de kalkbundna arterna i området fanns till exempel trolldruva och orkidén tvåblad *Listera ovata*. Ormrot *Bistorta vivipara*, blåsippa, brudbröd *Filipendula vulgaris*, rödkämpar och klasefibbla *Crepis praemorsa* var också exempel på växter som trivs i kalkrika marker. Vi hittade också nattviol *Platanthera bifolia*.

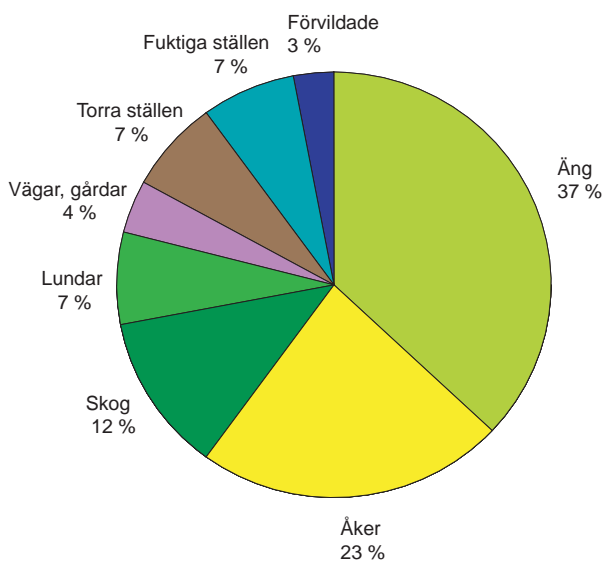
Föränderlig markanvändning

Människan har kort minne. Man tänker därför inte så mycket på att markernas utseende växlar. Samma yta kan utnyttjas omväxlande som åker, äng, beteshage eller periodvis få växa igen till skog. Det är det som skett på Latorpsplatån.

Inte bara naturförutsättningarna utan också människan är alltså orsak till blomrikedomen. Blommorna är minnen av äldre tiders markanvändning och visar att olika sorts marker funnits på samma plats. Där fanns typiska lund- och skogsväxter men också ogräs som en hälsning från igenvuxna åkrar. Mest av allt hittade vi ängsväxter, kvarlevor från sedan länge igenvuxna ängar (se diagram nedan).

Ännu ett spår av de gamla tiderna var flera stora askar som bar spår av hamling. Lövet torkadades och användes som vinterfoder åt djuren.

Skogen hade avverkats ungefär ett halvår innan vi startade våra undersökningar. Området fick luft och sol på ett sätt som det inte haft under de senaste 50–100 åren. När ljus och utrymme skapades började frö som vilat under jorden spira och marken mer eller mindre exploderade i växtlighet. Till de gynnsamma förhållandena hörde också att hösten var extremt varm och solig. Växterna hade fått en ny vår.

Fördelningen mellan olika växtmiljöer för de blommor som hittades i undersökningsområdet.

Tisteln håller ännu på sin hemlighet. Foto: Gundela Lindman.

Ängen och hagen

Av alla de örter som stod i blom i höstsolen på Latorpsplatåns sluttningar var det ängsblommor som det fanns flest av. Närmare hälften av alla noterade arter var ängsväxter, och detta trots att det varit tät skog så sent som ett halvår tidigare.

Bland blommorna fanns åtskilliga av de arter som hör till vår numera försvinnande skatt av örter. Där fanns representanter för försomarblomningens hela spektrum, till exempel de tidigare nämnda gökärt, ängsklocka, blåklocka och stor blåklocka men också humleblomster *Geum rivale*, blodrot *Potentilla erecta*, daggkåpor *Alchemilla*, rödklint *Centaurea jacea*, prästkrage *Leucanthemum vulgare*, gulmåra *Galium verum*, käringtand *Lotus corniculatus* och ängsvädd *Succisa pratensis*.

Ängens ursprung räknas till de tider för mer än två tusen år sedan när klimatet blev kallare och människorna började hålla djuren inomhus under vintrarna (Ekstam m.fl. 1998). Det blev nu nödvändigt att samla vinterfoder till kreatu-

ren. Alltsedan dess har ängarna varit ett centralt inslag i det svenska kulturlandskapet. Det märks bland annat av att benämningen 'äng' är vanlig i våra ortnamn, till exempel i sådana namn som *Norrängen*, *Sörängen* och *Nyängen*.

Bonden fick lägga mycket arbete på att hålla ängen öppen. Precis som en försumlig trädgårdssodlare snart ser sin trädgård fylld av täta, ogenomträngliga buskage, så fick bonden se sin äng växa igen om han vanskötte den. När sjukdomar, krig och andra katastrofer slog ut hävden krävdes det stor möda för att sedan åter öppna markerna för nya höskördar.

Det skedde främst genom röjning och gallring av träd och buskar och genom tuktning av större träd. Man behövde också räfsa bort gammalt löv och ris på våren. Löven kunde annars kväva den goda gräsväxten medan ris och grenar kunde försvåra slåttern.

Det var angeläget att välja rätt tidpunkt för slåttern. Å ena sidan var näringsvärdet bättre om man slog gräset tidigt. Å andra sidan, om man ville ha mycket hö, var det bättre att vänta längre in på sommaren. Dessutom måste man vänta på att blommorna hann gå i frö för annars förstördes återväxten. Det är åtminstone en tredjedel av ängens blommor som förökas med frö.

Linné har berättat att man i 1700-talets Sverige hade olika tecken för när slåttern skulle börja. Ett sådant tecken var när höskallran vissnat och de torra fröna skullrade. I backen vid Latorp fann vi sent i oktober de torkade resterna av höskallra *Rhinanthus serotinus* som när man tog i dem rasslade på ett karaktäristiskt sätt.

När ängen var slagen släppte man in djuren på bete. Förutom att de fick sin föda där gjorde djuren också en viss nytta genom att hålla tillbaka lövverket.

På betesmarker påverkades floran genom att djuren ratade sådana växter som de inte tyckte om. Till exempel fick tistlar och slån *Prunus spinosa* med sina vassa taggar stå kvar. Betande djur tog inte vecketåg *Juncus effusus* och tuvtätel *Deschampsia cespitosa* förrän i andra hand och inte heller sådana arter som malört *Artemisia absinthium*, tulkört *Vincetoxicum hirundinaria*

och tomtskräppa *Rumex obtusifolius*. Betet påverkade också genom att marken trampades sönder av djurens hovor och klövar vilket kunde gynna vissa blommor som spreds lättare när marktäcket var uppbrutet. Samtidigt kunde andra arter bli söndertrampade.

Den traditionellt brukade ängen är den miljö i det svenska landskapet som har störst artrikedom. När man talar om artrikedom så kan en granplantering ses som den ena ytterligheten. Där är all annan växtlighet i princip helt utslagen. Till de artrikaste miljöerna hör ogödslade ängar som nyligen börjat betas. Sådana ängar kan ha över 40 arter per kvadratmeter.

Skogen

En mindre andel av blommorna på Latorpsplatån kan räknas som typiska skogsblommor. Vi har redan nämnt blåsippor, vitsippor, brunört och skogsviol. I backarna växte också till exempel liljekonvalj *Convallaria majalis*, harsyra *Oxalis acetosella* och bergdunört *Epilobium montanum*. Vid undersökningen dök representanter för områdets djurliv upp. Rådjur och älg syntes på undersökningsplatsen. Flera åkersorkar sågs liksom en hasselmus vid två tillfällen.

I forna tider skedde ständigt växlingar i hur och var man utnyttjade skogen. Genom svedjande skapades nya odlingsytor som efter en tid övergavs. Man flyttade runt sina boplatser, sin åkermark och sina ängsmarker.

Det äldsta och mest arbetsbesparande sättet att bereda marken för odling var att sätta eld på skogen. Det forntida svedjebruket har lämnat många spår i svenska marker i form av kol och kollager vilka vittnar om de gamla svedjeåkrarna.

Svedjeåkrarna från de senaste århundradena avspeglas bland annat i ortnamn som *Fallet* och *Svedjan*. Beteckningen 'fall' finns i mer än 900 namn i Örebro län och syftar på de fällda träden. Senare har namnet förts vidare till bebyggelsen på sådana platser. *Fallet* och *Falltorp* är mycket vanliga ortnamn liksom till exempel *Sjöfallet*, *Bergfallet* och *Ängfallet*.

En del växter kan signalera att det brunnit på platsen. Man har studerat vilka örter som växer

på så kallade brännfläckar, ställen där man eldat grenar och kvistar. Bränning har visat sig gynna vissa örter, bland annat ärtväxter, som gulvial, men också rödklöver och häckvicker (Ekstam m.fl. 1998). Alla dessa blommor fanns i vårt undersökningsområde på Latorpsplatån.

Stenröjningen och de gamla odlingarna

På några platser i skogen fanns konkreta spår av forntida odlingar i form av små, låga stenrösen. För otränade ögon är de ofta mycket svåra att se. De förekommer talrikt i Närkes skogsbygder och många är fortfarande okända (jfr Johannessen & Westin 2002). På stenhögarna på Latorpsplatån växte arter som trivs på lite torrare mark. Det var till exempel stembär, kungsljus *Verbascum thapsus* och smultron *Fragaria vesca*.

De äldsta stenröjningarna hör till tiden yngre bronsålder–äldre järnålder för ungefär 2000 till 3000 år sedan. Röjningarna pågick också under medeltid och in på 1700- och 1800-talen. Man röjde den steniga marken för att lättare kunna så och skörda. Ibland användes troligen årder men antagligen var hackan det mest använda redskapet för att bereda marken.

Prästkragen har till stor del spridits över landet med vallväxtfrö. Foto: Gundela Lindman.

Stor blåklocka. Foto: Gundela Lindman.

I Närke finns gamla sägner kring dessa gamla stenrösen. Uppteckningar som gjordes på 1930-talet visar att det fanns traditioner om det gamla hackerörsfolket som odlade upp små åkerlappar i skogen. De röjde stenar som lades upp i små, låga stenrösen (Harbe 1950).

Inom de aktuella röjningsröseområdena på Latorpsplatån inleddes odlingen under romersk järnålder för cirka 2000 år sedan. Även under vikingatid hade man vistats i områdena och odlingen verkade ha ökat alltmer under medeltid. Ännu under 1500- och 1600-talen pågick odling i området.

Olika slags åkrar från äldre tider

Flera av våra vanliga ogräs, till exempel blåklint *Centaurea cyanus*, åkerpilört *Persicaria maculosa* och åkertistel *Cirsium arvense* skvallrade om att markerna varit uppodlade på Latorpsplatån. Andra ogräs som växte där var rödplister *Lamium purpureum*, svinmolke *Sonchus asper*, pipdån *Galeopsis tetrahit*, harkål *Lapsana communis*, ulltistel *Onopordum acanthium*, åkerviol *Viola arvensis* och baldersbrå *Tripleurospermum perforatum*. Man bör tolka dessa ogräs som rester efter tämligen moderna åkrar som funnits i delar av området.

Vissa växter kan tyda på tillfälliga åkrar i ängsmarker (Ekstam m.fl. 1988). Två av dessa, prästkrage och ängsklocka, fanns inom området.

Vid grävningarna kom vi i kontakt med flera olika slags övergivna åkerytor, så kallade fossila åkrar. I västra Via vid Latorpsplatåns fot låg ett stort system av långsmala tegar (jfr Lindman 2006a). Dessa tegar utgör ett exempel på långsträckta åkrar som härstammar från medeltiden. De förekommer genom århundradena och försvinner inte förrän vid laga skiftet på mitten av 1800-talet (Sporrong 1978).

På Latorpsplatån fanns också små ytor med långsmala, välvda åkertegar som sannolikt skapats med plog (jfr Lindman 2006b). Dessa kan tolkas som en form av lindor, alltså små, tillfälligt upptagna åkrar i ängsmarker eller utmark (Ekstam m.fl. 1988).

Ruderatväxter

Det ständiga arbetet att skaffa föda och livsuppehälle handlade inte bara om att så och skörda. Det gällde också att bevara det man skördat och att lagra matvaror för hela vinterns behov. I lador och jordkällare förvarades hö, säd och olika grödor. Det fanns också enklare sätt, till exempel genom halmtäckta stukor där rovor och andra rotfrukter kunde förvaras frostfritt. Vid undersökningen träffade vi på flera gropar som tolkades som stukor och som kunde dateras till medeltiden.

Platser där människor och djur var samlade gav kraftigare näring till jorden. Det påverkade också växterna. Nässlor *Urtica* och hundkäx *Anthriscus sylvestris* är växter som direkt signalerar kraftig gödning. Hundkäx var dock sällsynt på Latorpsplatån och nässlor syntes inte alls.

En mindre andel var växter som kan knytas till vägar, gårdar och andra torra ställen. Exempel är vägtistel *Cirsium vulgare* och gråbinka *Erigeron acer*. Till dem kan också räknas groblad *Plantago major* och ullkardborre *Arctium tomentosum*.

In i skogen hade också helt främmande växter tagit sig som solros *Helianthus annuus*, krusbär *Ribes uva-crispa* och syren *Syringa vulgaris*. Man

kan gissa att någon fågelbordsgäst flugit in i skogen med näbben fylld av solrosfrön. Krusbär och syren är växter som förr var typiska i torpens närhet.

Florans sammansättning och förändring

Vid en undersökning i Kilsbergen (Dahlström m.fl. 1998) studerade man vilka arter som växte på marker till torpställen som övergivits för 50 eller 90 år sedan. Man ville se hur fort markerna växte igen och vilka arter som försvann när människorna flyttade från torpen och de gamla åkrarna och ängarna övergavs.

Det visade sig att igenväxningen hade gått långsamt. Arter som man anser tyder på hävd fanns kvar efter både 50 och 90 år utan hävd. Det gällde till exempel jungfrulin *Polygala vulgaris*, kråkvicker *Vicia cracca* och svartkämpar *Plantago lanceolata*.

Det visade sig också att ängarna hade vuxit igen snabbare än åkrarna. Det kan bland annat bero på att ängen redan var delvis skogbevuxen när den övergavs medan det tar längre tid för en åkeryta att bli skogbevuxen. Det visade sig också att små åkrar hade vuxit igen snabbare än stora. Förändringarna i artsammansättningen berodde också på hur mycket träden skuggade

och hur pass försurad marken blivit genom att gran växte i området.

Växterna har olika fortplantningsstrategier. En del örter sprids med frö, andra förökas genom revor eller jordstammar. En intressant fråga i sammanhanget är hur länge frön kan vila i marken och ändå bevara sin grobarhet. Det finns uppgifter om mycket gamla fröer som grott. Undersökningar har visat att frön av vissa arter kan gro efter över hundra år och i enstaka fall mycket längre än så (Milberg 1990).

Enligt den studie som utfördes i Kilsbergen (Dahlström m.fl. 1998) har fröspridning troligen liten betydelse när gräsmark övergår till skog, eftersom frön har svårt att gro i en tät grässvål. Lövträd sprids främst genom förökning med rotskott eller underjordiska utlöpare från redan befintliga buskar och träd. Skuggan från träden luckrar sedan upp grässvålen så att fröetablettingen underlättas.

Markens historia på Latorpsplatån Stenålder, 8000–3500 år sedan

Under äldre stenåldern för ungefär 8000 år sedan låg Latorpsplatån vid den dåtida kustlinjen (Holm 2003). De första människorna var inte många och spåren av dem är ytterst

Trolldruva. Foto: Gundela Lindman.

sparsamma: en stenya har hittats. Ungefär 4000–5000 år senare börjar man odla. Odlingen skedde genom svedjebränning och så småningom skapades små åkrar som brukades för hand med hackor.

Bronsålder och äldre järnålder, 3500–1500 år sedan

Det här var en tid när man på allvar började röja de högre, steniga höjdområdena, inte bara i Närke utan i hela sydvästra Götaland. Befolkningen hade vuxit och man gjorde mer omfattande röjningar i skogarna.

Under den här tiden var skogarna präglade av lövträd. Granen tog sig in stegvis med början för omkring tvåtusen år sedan (Fromm 1972). Vissa tider har man odlat, andra tider har det funnits ängs- och betesmark och tidvis har skogen och träden fått växa in över området.

Den äldsta dateringen inom de undersökta odlingsområdena kom från träkol från ett av röjningsröseena som daterats ungefär tvåtusen år tillbaka i tiden. Röjningsröseområdena innehåller också bosättningar med hus och andra lämningar. Även andra spridda spår fanns, bland annat eldstäder i Västra Via från samma tid. Att människorna som anlade härdarna sysslade med odling framgår av fyndet av en järnskära i en av härdarna. Till näringsfånget har även boskapskötsel hört vilket visas av fynden av ben och tänder av nötkreatur.

Yngre järnålder och medeltid, 1500–500 år sedan

Under yngre järnåldern och medeltiden var människor mycket aktiva i området. På flera sätt var förutsättningarna annorlunda jämfört med äldre järnåldern. Man hade byggt gårdar och byar som kom att bli mycket varaktiga, flertalet av dem har faktiskt bestått in i modern tid.

Den närmsta byn med rötter i yngre järnålder eller tidig medeltid är Västra Via vid Latorpsplatåns fot. Troligtvis var det folk från Västra Via som höll till högre upp i slutningen av Latorpsplatån och odlade och röjde under medeltiden.

Med tidens gång har vegetationen förändrats och barrträd har blivit allt vanligare. De dateringarna som gjorts på odlingslämningar från och med denna tid är främst från gran.

500–100 år sedan

Vad vet vi om hur marken använts under de senaste århundradena? Det är en intressant fråga för det kan ge en möjlighet att se vilken markanvändning som direkt föregått den moderna skogen. De viktigaste källorna för att ta reda på det är de gamla lantmäterikartorna och andra äldre kartor. För de områden som det är tal om här finns kartor från perioden 1699–1955. Den västligaste delen av undersökningsområdet hade enligt 1796 års storskifteskarta varit en del av en äng. På häradskartan från 1860-talet har man däremot markerat skog på kartan.

Även under 1900-talet var den västra delen använd som betesmark och ängsmark. Där hade även förekommit viss kolbränning, vilket avspeglade sig i rester av kolmilor. På ekonomiska kartan från 1955 är området helt skogbevuxet vilket även kan ses på sena flygfoton över Latorpsplatån.

Även för den östra delen visar kartorna skiftande markanvändning under de senaste århundradena. På den äldsta kartan från 1699 är utskrivet ”Ahl och små gran skog” på området. Nästa karta, en skogsdelningskarta från 1740 har texten ”Afhuggen Marck till förende afåboerne dehl, har varit med gran och Ahlskog beväxt”. År 1773 kartläggs byn återigen, men denna gång står endast ”Västra Vias Bys skog”.

På kartan från laga skiftet 1839–1842 har en nyodling karterats inom en del av väggkorridoren. På 1860-talets häradskarta finns samma åker kvar. Den har senare uppenbarligen övergivits, för på 1955 års ekonomiska karta finns bara skog i detta område. År 1938 karaktäriseras Latorpsplatån i huvudsak som en ”lövskogbevuxen höjdsträckning” (Ekelund 1938).

Sammantaget betyder det ovanstående att det inom området har det funnits såväl åker som äng, bete och skog under de senaste trehundra åren.

Slutord

Blommorna på Latorpsplatån aktualiserar en del av problemen med att tolka hur växtligheten avspeglar tidigare markanvändning. Vi har kunnat se att blomningen på Latorpsplatån hösten 2005 avspeglade såväl ängsmarker, åkrar och skogsmark på en och samma gång i ett område som bara några månader tidigare hade varit tät skogsmark. Frågan är hur säkra och avgörande påståenden man kan göra om tidigare kulturmarker utifrån florán, inte minst i ett arkeologiskt perspektiv.

Den tredje november blommade fortfarande en vitsippa vid våra arkeologiska undersökningar. Det var sista gången, för i en bred korridor skär den nya vägen nu genom skogen, rakt upp för Latorpsplatåns sluttning. Vägen går genom ett område med en lång och stundtals mycket intensiv historia. Blomstringen visade ett samlat koncentrat av människans påverkan i markerna under de senaste århundradena.

Citerad litteratur

- Asklng, J., Ignell, H. & Sandström, A. 1999. Naturinventering för vägutredning av E18 mellan Lekhyttan och Adolfsberg. – Ekologiska kunskapsgruppen Calluna. Linköping.
- Dahlström, A., Borgegård, S.-O. & Rydin, H. 1998. Kärlväxtfloran på nedlagda ängar och åkrar vid torp i Kilsbergen efter 50 och 90 års igenväxning. – Svensk Bot. Tidskr. 92: 211–226.
- Ekelund, G. 1938. Undersökningsrapport, dnr 2047/1938. – ATA. Otryckt.
- Ekstam, U., Aronsson, M. & Forshed, N. 1988. Ängar. Om naturliga slättermarker i odlingslandskapet. – LT, Stockholm.
- Fromm, E. 1972. Beskrivning till geologiska kartbladet 10 F, Örebro SV. – SGU serie Ae 5.
- Harbe, D. 1950. Folkminnen från Edsbergs härad. – Lundequistska bokh., Uppsala.
- Holm, J. 2003. De första närkingarna. – I: Karlenby, L. (red.), Mittens rike. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar Skrifter nr 50. Örebro.
- Johannessen, A.-C. & Westin, Å. 2002. Stenröjningsprocesser i nordvästra Närke. – I: Blick för Bergslagen. Årsbok 2002. Riksantikvarieämbetet UV Bergslagen, Örebro.
- Karlsson, T. 1997. Svenska kärlväxter. – Svensk Bot. Tidskr. 91: 241–560 (även tillgänglig på internet).

- Lindman, G. 2006a. Fossil åkermark på Västra Vias inägor. Arkeologisk undersökning för en cykelväg till Vintrosa. – Riksantikvarieämbetet UV Bergslagen Rapport 2006: 4.
- Lindman, G. 2006b. Markutnyttjande och odling på Latorpsplatån. Arkeologisk undersökning av fossil åkermark. – Riksantikvarieämbetet UV Bergslagen Rapport 2006: 3.
- Milberg, P. 1990. Hur länge kan ett frö leva? – Svensk Bot. Tidskr. 84: 323–352.
- Sporrang, U. 1978. Ryggade åkrar. – Rig 61: 81–90.

ABSTRACT

Lindman, G. 2007. Ett blomsterrike på Latorpsplatån. [Flowers reveal former land-use.] – Svensk Bot. Tidskr. 101: 267–275. Uppsala. ISSN 0039-646X.

During an archaeological excavation of a prehistoric and historic site including old agricultural land, the abundance of flowering plants typical for many different habitats was noted. The site was situated on the slopes of the Latorp plateau in Närke in south central Sweden. The Latorp plateau is a table-top mountain with calcareous upper layers.

Until half a year before the excavation, which was carried out because of road building, the site was a mixed forest of e.g. beech, spruce and oak. The calcareous soil helped increase diversity, but the main explanation to the abundance of flowers was the earlier agricultural activities, and showed that the site had a history of being used as arable fields, meadows, pastures, as well as woodland. The disturbance caused by cutting down the forest activated the seed-bank and initiated flowering of many plants that had been inactive in the shady forest conditions.

Gundela Lindman är fil. dr i arkeologi och verksam vid Riksantikvarieämbetet. Hon har bland annat publicerat arbeten om forntida svedjebbruk och förhistoriska gårds- och boplatundersökningar

Adress: Riksantikvarieämbetet UV Väst, Kvarnbygatan 12, 431 34 Mölndal
E-post: gundela.lindman@raa.se